

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r41335970,ANDERS-Wladyslaw.html>
2022-08-18, 13:44

ANDERS Władysław

Osoba

ANDERS Władysław

Urodzony

1892

Zmarł

1970

Opis

szef Sztabu Wojska Wielkopolskiego, Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, działacz polityczny na uchodźstwie, gen. broni WP. Ur. 11 sierpnia 1892 r. w rodzinie w rodzinie Alberta, administratora dóbr ziemskich i Elżbiety z Tauchertów.

W latach 1903-1910 uczęszczał do szkoły realnej w Warszawie. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości jako ochotnik – jednoroczny zgłosił się do odbycia służby wojskowej w kancelarii rosyjskiej. Zdał egzamin na chorążego rezerwy. Od 1911 do 1914 r. studiował na Politechnice w Rydze, gdzie związał się z korporacją „Arkonia”.

Po wybuchu wojny 1914 r. powołany do 3. Noworosyjskiego pułku dragonów. Wyróżniał się umiejętnościami dowódczymi i męstwem, za co wielokrotnie został odznaczony. W 1915 r. mianowany podporucznikiem, w 1916 – porucznikiem. W 1916 r. skierowany na wojenny kurs Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu, który ukończył z pierwszą lokatą.

Jeszcze w trakcie kursu awansowany został na podrotmistrza, a 16 lutego 1917 r. został przydzielony do sztabu 7. Dywizji Strzelców walczącej na froncie rumuńskim. W czasie służby w armii rosyjskiej Władysław Anders był trzykrotnie ranny. Został odznaczony Orderem Świętego Jerzego IV klasy w 1915 r., Orderem Świętego Włodzimierza IV klasy z Mieczami, Orderem Świętej Anny II, III i IV klasy oraz Orderem Świętego Stanisława II i III klasy.

Po rewolucji lutowej w Rosji Władysław Anders na czele szwadronu ochotników przybył 6 września 1917 r. do Bobrujska do I Korpusu Polskiego dowodzonego przez gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego. Tam został wcielony do 1. Pułku ułanów Polskich, gdzie pełnił służbę jako dowódca szwadronu. W czasie służby w Korpusie został zweryfikowany jako rotmistrz (stopień ten w armii rosyjskiej był odpowiednikiem stopnia majora w Wojsku Polskim), a następnie uzyskał prawo do rangi podpułkownika. Po demobilizacji Korpusu przybył do Warszawy, gdzie zgłosił się do dyspozycji Rady Regencyjnej i jako kapitan został przyjęty do Polskiej Siły Zbrojnej.

7 listopada 1918 r. zatwierdzono mu stopnie nadane w I Korpusie Polskim.

12 listopada 1918 r. został przydzielony do Sztabu Generalnego, gdzie pełnił służbę w Oddziale VI Informacyjnym (wywiad i kontrwywiad wojskowy). Na początku stycznia 1919 r. na życzenie gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego został skierowany do Wielkopolski. Po przybyciu do Poznania W. Anders stanął na czele działu operacyjnego Dowództwa Głównego Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, a 9 lutego 1919 r. został szefem sztabu tego dowództwa. Osobiście opracował plan operacyjny opanowania Pomorza Gdańskiego przez jednostki Wojska Wielkopolskiego oraz Armii Polskiej gen. J. Hallera. Na skutek zabiegów brytyjskich realizacja tego planu została udaremniona.

Na znak protestu ppłk Anders przedłożył głównodowodzącemu Wojsk Wielkopolskich gen. Józefowi Dowbor-Muśnickiemu wniosek o przeniesienie do służby liniowej i 23 kwietnia 1919 r. ppłk Anders objął stanowisko dowódcy 1. Pułku ułanów Wielkopolskich (późniejszego 15. Pułku ułanów Poznańskich). Na początku sierpnia 1919 r. na czele tego pułku wyruszył w ramach tzw. Grupy Wielkopolskiej gen. Daniela Konarzewskiego na front wojny polsko-bolszewickiej. Dowodzony przez ppłk. Andersa pułk prowadził działania jako tzw. kawaleria dywizyjna przy

1. Dywizji Strzelców Wielkopolskich (późniejszej 14. Wielkopolskiej Dywizji Piechoty) i cały swój szlak bojowy w ramach wojny z bolszewicką Rosją przeżył w jej składzie. W stosunkowo krótkim czasie ppłk Władysław Anders dał się poznać jako wybitny dowódca zarówno kawaleryjski, jak i dowódca większych zgrupowań taktycznych broni połączonych.

Latem 1920 r. w trakcie lipcowego odwrotu wojsk polskich pod Iwachnowiczami został ciężko ranny w nogę i odesłany do szpitala w Poznaniu. Do pułku powrócił dopiero po bitwie nad Niemnem. Po zakończeniu wojny dowodzony przez ppłk. Andersa 15. Pułk ułanów Poznańskich pozostał na linii demarkacyjnej i powrócił do stałego garnizonu pokojowego, czyli Poznania dopiero w dniach 5-6 stycznia 1921 r.

22 kwietnia 1921 r. do Poznania przybył Marszałek Józef Piłsudski. Na Błoniach Grunwaldzkich Naczelnny Wódz udekorował sztandar 15. Pułku ułanów Poznańskich Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Wódz Naczelnny odnosząc się do wojennych dokonań pułku powiedział: „Tam gdzie byliście, byliście doskonali – i historia lwia część zwycięstw wam przypisać musi. W tej dziedzinie jesteście najlepszym pułkiem, jaki znam, mówię wam to szczerze i otwarcie.” Wśród 61 żołnierzy pułku odznaczonych Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari był również ppłk Władysław Anders, który za czyny wybitnego męstwa w czasie wojny w latach 1919-1920 został również czterokrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych.

Na początku października 1921 r. ppłk Władysław Anders przekazał stanowisko dowódcy pułku i objął stanowisko zastępcy szefa Oddziału III Naukowo-Szkolnego Sztabu Generalnego, lecz już na początku listopada 1921 r. rozpoczął studia w École Supérieure de Guerre w Paryżu, którą ukończył w ramach 43 promocji (rocznik 1921-1923).

Po powrocie z Paryża ppłk SG W. Anders został przydzielony do Biura Ścisłej Rady Wojennej, gdzie przez sześć miesięcy znajdował się w dyspozycji szefa biura. Od 16 lipca 1924 r. pełnił służbę na stanowisku I oficera sztabu generalnego inspektora kawalerii gen. broni T. Rozwadowskiego, czyli szefa sztabu generalnego inspektora. 1 grudnia 1924 r. ppłk SG Anders awansowany został do stopnia pułkownika Sztabu Generalnego ze starszeństwem z 15 sierpnia 1924 r. i lokatą 2.

12 maja w Warszawie wybuchły walki pomiędzy oddziałami, które opowiedziały się po stronie Marszałka Józefa Piłsudskiego a wojskami, które pozostały wierne złożonej przysiędze wojskowej. Płk SG Anders został szefem sztabu wojsk rządowych. Po zakończeniu działań dowództwo wojsk rządowych zostało internowane w Wilanowie. W tej jedenastoosobowej grupie znalazł się również płk SG Anders.

W czerwcu 1926 r. płk SG Anders przebywał już na urlopie, najprawdopodobniej przymusowym. W czasie pobytu w Wyrzysku został wezwany do Warszawy, celem stawienia się bezpośrednio u Marszałka Józefa Piłsudskiego w dniach 16-17 lipca 1926 r. 13 października 1926 r. płk SG Władysław Anders został „mianowany” dowódcą 2. Samodzielnej Brygady Kawalerii, której dowództwo znajdowało się w Równem na Wołyniu. Jako dowódca tej brygady płk dypl. Władysław Anders dał się poznać jako dobry organizator procesu szkolenia, a szczególnie doskonalenia oficerów w dowodzeniu pododdziałami i oddziałami.

15 kwietnia 1930 r. płk dypl. Anders przeniósł dowództwo brygady z Równego do czasowego miejsca postoju w Krzemieńcu, a rok później 18 listopada 1931 r. miejsce postoju brygady zostało przeniesione do docelowego miejsca stacjonowania w Brodach.

W grudniu 1933 r. płk dypl. Władysław Anders został awansowany do stopnia generała brygady z dniem 1 stycznia 1934 r. W chwili awansu W. Anders miał 41 lat. Był dojrzałym człowiekiem, w pełni ukształtowanym oficerem dyplomowanym z bogatą praktyką dowódczą. Na przełomie marca i kwietnia 1937 r. nastąpiły zmiany w składzie wielkich jednostek kawalerii, a z dniem 1 kwietnia 1937 r. 2. Samodzielna Brygada Kawalerii zmieniła nazwę na Kresowa Brygada Kawalerii. Wówczas brygada z trzypułkowej stała się czteropułkową. Po dokonaniu reorganizacji brygady gen. bryg. Władysław Anders 13 kwietnia 1937 r. został wyznaczony na stanowisko dowódcy czteropułkowej Nowogródzkiej Brygady Kawalerii z miejscem postoju dowództwa w Baranowiczach. Generał objął to stanowisko 4 maja 1937 r. W dniach 23-25 marca 1939 r. nastąpiła mobilizacja Nowogródzkiej Brygady Kawalerii, a do 28 marca 1939 r. brygada została przetransportowana w rejon Sierpca na Mazowszu. Brygada weszła w skład Armii „Modlin” i otrzymała zadanie osłony kierunku Lidzbark-Płock.

Brygada znajdując się na lewym skrzydle armii otrzymała odcinek obrony

szerokości niemalże 40 km, co przekraczało możliwości nawet czteropalkowej brygady kawalerii wzmocnionej dwoma batalionami piechoty.

3 września 1939 r. wieczorem Nowogródzka Brygada Kawalerii na rozkaz dowódcy Armii „Modlin” rozpoczęła odchodzenie z zajmowanych pozycji z zadaniem zajęcia pośredniej linii opóźniania w rejonie Biezuń, Sierpc. Otrzymała rozkaz wykonania natarcia na Petrykozy, celem ułatwienia odejścia z oddziałów 20. Dywizji Piechoty, co wykonano częścią sił.

4 września 1939 r. dowódca Nowogródzkiej Brygady Kawalerii otrzymał rozkaz objęcia dowództwa improwizowanej Grupy Operacyjnej „Tadeusz” w składzie 8. I 20. Dywizja Piechoty, Nowogródzka Brygada Kawalerii oraz obsady przedmość Płock i Wyszogród. Próbując wykonać to zadanie gen. Anders został w rejonie Raciąża ranny odłamkami bomb, którymi niemieckie samoloty zaatakowały samochód generała. Rozbicie obu dywizji i rana generała uniemożliwiły wykonanie tego zadania.

W następnych dniach Nowogródzka Brygada Kawalerii wykonała kilka marszy przez kompleks Puszczy Kampinoskiej z zachodu na wschód i z powrotem, co wynikało ze sprzecznych rozkazów przełożonych. 10 września 1939 r. Nowogródzka Brygada Kawalerii została przekazana w podporządkowanie dowódcy Armii „Warszawa” gen. Juliuszowi Rómmłowi i otrzymała zadanie przejścia w rejon Wiązowny na wschód od stolicy. Dwa dni później utworzona została Grupa Operacyjna Kawalerii, której dowództwo objął gen. bryg. Władysław Anders. Dalszy szlak bojowy GO gen. Andersa wiódł przez rejon Mińska Mazowieckiego.

Ostatecznie na rozkaz Naczelnego Wodza Grupa Operacyjna Kawalerii gen. Andersa przerwała natarcie, oderwała się od przeciwnika i podjęła marsz na Lubelszczyznę.

17 września 1939 r. gen. Anders nawiązał kontakt z gen. Dębem-Biernackim, który stanął na czele wojsk tzw. frontu południowego. Grupa Operacyjna Kawalerii gen. Andersa weszła w jego podporządkowanie i została wzmocniona Brygadą Kawalerii płk. Zakrzewskiego.

21 września 1939 r. gen. Dąb-Biernacki wydał rozkazy do przebijania się na południe. Nowogródzka Brygada Kawalerii opanowała Krasnobród i znajdującą się tam przeprawę przez Wieprz.

W dniach 25-26 września 1939 r. gen. Anders na czele Nowogródzkiej Brygady Kawalerii i resztek Kresowej Brygady Kawalerii maszerował przez Horyniec, Nachanów, Kochanówkę, Broszki. W tym rejonie pułki stoczyły walki o Broszki i Morańce z oddziałami niemieckimi 28. Dywizji piechoty, która wycofywała się na zachód, zgodnie z ustaleniami paktu Ribbentrop-Mołotow. Generał Anders zawarł z dowództwem dywizji układ na mocy, którego obie strony zobowiązywały się do niepodejmowania ataków z własnej inicjatywy i wzajemnego przepuszczenia oddziałów – polskich maszerujących na południe i niemieckich maszerujących na zachód.

27 września Nowogródzka Brygada Kawalerii stoczyła swoje ostatnie walki w kampanii 1939 r., a jednocześnie pierwsze walki z armią sowiecką. Miało to miejsce w rejonie Woli Sudkowskiej w połowie drogi między Mościskami a Samborem. Walka z przeważającymi siłami przeciwnika nie miała szans powodzenia. W tej sytuacji ranny tego dnia gen. Anders wydał rozkaz rozwiązujący związek, którym dowodził. Poszczególne oddziały lub grupy żołnierzy miały na własną rękę przedzierać się na południe w stronę granicy polsko-węgierskiej. Generał Anders przebiegał się wraz z kilkunastoosobową grupą. Marsz był niezwykle dramatyczny, kilkakrotnie grupa napotykała na kordony sowieckich pododdziałów oraz na uzbrojone grupy chłopów – nacjonalistów ukraińskich. W okolicach wsi Łastówki grupa została zaatakowana, a gen. Anders po raz kolejny został ranny. 30 września 1939 r. we wsi Jasionka Steciowa, 7 km na wschód od m. Turka i około 25 km od granicy polsko-węgierskiej gen. Anders dostał się do sowieckiej niewoli. Generał przewieziony został do Starego Sambora. Z powodu ran i kontuzji zdrowie gen. Andersa pogorszyło się. z tego powodu został przewieziony do szpitala w Stryju, a następnie 1 października 1939 r. do szpitala we Lwowie. Generał Anders jako dowódca Nowogródzkiej Brygady Kawalerii, a następnie Grupy Operacyjnej Kawalerii wykazał cechy dowódcy kawaleryjskiego w najlepszym rozumieniu definicji tego pojęcia. Odwaga, męstwo, siła charakteru, hart i pogoda ducha, wiedza i umiejętności oraz doświadczenie wojskowe, a także sprawność fizyczna i wytrzymałość na trudy wojenne były cechami, którymi charakteryzował się gen. Anders.

Generał Anders od 30 września 1939 r. był w niewoli sowieckiej, więziony przez NKWD we Lwowie i w Moskwie, gdzie poddawany był torturom. Zwolniony po podpisaniu 30 lipca 1941 r. układu polsko-sowieckiego układu Sikorski-Majski. W okresie od 4 sierpnia 1941 r. do 12 września 1942 r. dowódca Polskich Sił Zbrojnych w ZSRS. Jednocześnie 10 sierpnia

1941 r. awansowany do stopnia generała dywizji ze starszeństwem z 11 sierpnia 1941 r.

Na początku trzeciej dekady sierpnia 1941 r. zaczął funkcjonować związek dowództwa i sztabu armii, a 22 sierpnia został wydany pierwszy rozkaz.

Już w pierwszej dekadzie września 1941 r. stany Polskich Sił Zbrojnych w ZSSR przekroczyły ustalony początkowo z władzami sowieckimi etat 25 000 żołnierzy. Do 15 października 1941 r. w szeregach armii znalazło się 2110 oficerów i 36 163 szeregowych, łącznie 38 173 żołnierzy. Z tego powodu gen. Anders jeszcze we wrześniu wystąpił do Naczelnego Wodza oraz do władz sowieckich z wnioskiem o rozbudowę armii, wskazując, że w stosunkowo krótkim czasie jej stan może osiągnąć 100 000 żołnierzy.

W sierpniu 1942 r. w Persji, wycofanie pięciu dywizji sowieckich z tego państwa na front kaukaski spowodowało, że odpowiedzialność za terytorium północnej Persji i Iraku wzięło na siebie dowództwo brytyjskie. Władze brytyjskie bardzo chętnie widziały możliwość wzmocnienia potencjału w regionie poprzez przyjęcie w operacyjne podporządkowanie wojsk polskich ewakuowanych ze Związku Sowieckiego.

2 lipca 1942 r. dyplomacja sowiecka przekazała stronie brytyjskiej oświadczenie Stalina, który wyraził zgodę na ewakuację pozostałej części armii. Tego samego dnia władze brytyjskie przekazały stanowisko sowieckie Rządowi Rzeczypospolitej Polskiej wraz z żądaniem udzielenia pilnej odpowiedzi. Strona polska niezwłocznie wyraziła zgodę, a 5 lipca 1942 r. Naczelnny Wódz powiadomił o tym gen. Andersa. W toku ustaleń z władzami sowieckimi uzgodniono ewakuację wszystkich żołnierzy polskich oraz około 25 000 osób cywilnych, głównie rodzin wojskowych. W okresie od 5 do 30 sierpnia 1942 r. ewakuowano 69 247 osób.

W latach 1942-1943 gen. dyw. Władysław Anders był dowódcą Armii Polskiej na Wschodzie – związku operacyjnego, który powstał w wyniku połączenia i reorganizacji jednostek ewakuowanych ze Związku Sowieckiego oraz funkcjonujących na Środkowym Wschodzie. Armia ta stacjonowała początkowo w Palestynie, a następnie w Iraku. Wiosną 1943 . generał wyłonił z jej składu część bojową – 2. Korpus – na czele którego stanął osobiście.

Generał Anders był dowódcą 2. Korpusu do 8 listopada 1946 r., z przerwą na pełnienie obowiązków Naczelnego Wodza w okresie od 26 lutego do 28 maja 1945 r. Dowodził osobiście działaniami 2. Korpusu w jego największych bitwach stoczonych w kampanii włoskiej w 1944 r. Przede wszystkim w bitwie o masyw górski Monte Cassino, a także w bitwie o Anconę, która była jedyną samodzielną operacją 2. Korpusu we Włoszech. Jedynie w bitwie o Bolonię w kwietniu 1945 r. wojskami 2. Korpusu dowodził zastępca dowódcy gen. bryg. Zygmunt Szyszko-Bohusz, bowiem gen. Anders przebywał wówczas w Londynie, gdzie pełnił obowiązki Naczelnego Wodza.

W 1944 r. gen. Anders był zdecydowanym przeciwnikiem wywoływania powstania w Warszawie, czemu niejednokrotnie dawał wyraz zarówno w sierpniu 1944 r., jak i później. Pełnienie obowiązków Naczelnego Wodza przypadło na okres szczególnie trudny dla sprawy polskiej. Generał Władysław Anders w lutym 1945 r. dokonał stanowczej i ostrej w swej formie krytyki ustaleń konferencji jałtańskiej.

Za osiągnięcie zwycięstwa w bitwie o masyw górski Monte Cassino gen. Anders został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Wojennego Virtuti Militari, a 16 kwietnia 1947 r., za „całokształt zwycięskiego dowodzenia 2. Korpusem we Włoszech” został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Wojennego Virtuti Militari.

Gen. Anders 27 września 1946 r. został pozbawiony obywatelstwa polskiego przez funkcjonujący w Warszawie z sowieckiego nadania Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej w związku z przyjęciem „bez zgody właściwych władz polskich, urzędu publicznego w państwie obcym, a to podejmując się funkcji współorganizowania Polskiego Korpusu Przystosobienia i Rozmieszczeń, będącego formacją paramilitarną stanowiącą część Armii Brytyjskiej” (pośmiertnie przywrócono mu obywatelstwo bezpośrednio przed upadkiem rządów komunistycznych 15 marca 1989 r., lecz faktu tego nie podano do publicznej wiadomości).

Generał Władysław znalazł się w Wielkiej Brytanii w listopadzie 1946 r. Z punktu widzenia brytyjskich władz wojskowych gen. Anders został zwolniony ze służby wojskowej 16 sierpnia 1947 r., a władze brytyjskie przyznały mu emeryturę w wysokości 1200?.

W warunkach życia na emigracji niespełna sześćdziesięcioletni gen. Anders zaangażował się w działalność polityczną, wojskową oraz społeczną. 16 maja 1954 r., w dziesiątą rocznicę bitwy o Monte Cassino został awansowany do stopnia generała broni. W tym samym roku pełniąc na uchodźstwie funkcję parlamentu Tymczasowa Rada Jedności Narodowej wydała rezolucję, w której stwierdziła, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej August Zaleski swym postępowaniem pozbawił się prawnomoralnych podstaw do sprawowania urzędu. Z tego powodu gen. Anders zmuszony został wypowiedzieć posłuszeństwo dotychczasowemu Prezydentowi.

8 sierpnia 1954 r. uchwałą Tymczasowej Rady Jedności Narodowej powołano Radę Trzech, w skład której weszli: Tomasz Arciszewski, Edward Raczyński oraz gen. Władysław Anders. Pierwszoplanowym celem tzw. obozu zjednoczeniowego, w tym gen. Andersa, było przełamanie milczenia wokół sprawy polskiej. Starano się nie dopuścić do sytuacji, w której zachodnia opinia publiczna zaczęłaby traktować wydarzenia w Polsce wyłącznie jako wewnętrzną kwestię bloku państw komunistycznych. Stąd liczne apele do czołowych postaci sceny politycznej, organizacje manifestacji w sprawach ważnych dla Polaków, organizacja obchodów uroczystości, między innymi uroczystości milenijnych tysiąclecia Chrztu Polski. Wówczas z jego inicjatywy odbył się Zjazd Polski Walczącej.

Działalność polityczna gen. Władysława Andersa to także spotkania z wieloma czołowymi postaciami ówczesnego świata. 3 maja 1956 r. Generał został przyjęty przez ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Dwighta Eisenhowera. 6 grudnia 1961 r. przyjmował Generała kolejny prezydent John F. Kennedy. Generała kilkakrotnie przyjmował prezydent Francji gen. Charles de Gaulle. Generał Anders jako osoba publiczna składał wizyty w Belgii, Francji, Hiszpanii, Irlandii, Szwajcarii, we Włoszech, a także w Szwecji.

Gen. W. Anders w latach 1948-1954 pełnił obowiązki Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. W latach 1946-1970 był Kanclerzem Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari.

Z punktu widzenia prawa polskiego w latach 1945-1948 nie nastąpiła demobilizacja Polskich Sił Zbrojnych. Demobilizacji podlegali jedynie ci żołnierze, którzy zdecydowali się na powrót do Polski. Pozostali żołnierze zostali wówczas bezterminowo urlopowani. Dla nich rozpoczął się okres

służby bez munduru, a łącznikiem była przynależność do Kół Pułkowych, dla których instancją nadrzędną był Sekretariat Kół Oddziałowych, stanowiący de facto szkieletowe załączki Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych, Sztabu Głównego i Ministerstwa Obrony Narodowej. W ten sposób koleżeńskie struktury oddziałowe stanowiły naturalne zaplecze mobilizacyjne w oblicze nieuchronnego, jak się wówczas wydawało, konfliktu zbrojnego pomiędzy blokiem sowieckim a wolnym światem.

W 1949 r. funkcjonowało 114 kół oddziałowych, skupiających łącznie 16 200 żołnierzy. W tym samym roku powstało Brygadowe Koło Młodych „Pogoń” stanowiące zakonspirowaną szkołę podchorążych.

Dlatego też w 1951 r. gen. Anders wraz z oficerami siedmiu innych narodów Europy środkowowschodniej złożył ówczesnemu dowódcy Połączonych Sił Zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie (Supreme Allied Commander of Europe - SACEUR) gen. Dwightowi wstępną deklarację utworzenia narodowych, środkowowschodnich sił zbrojnych funkcjonujących w ramach NATO. Z czasem okazało się, że kolejny konflikt światowy nie wybuchnie.

Ważne miejsce w działalności publicznej gen. Władysława Andersa zajmowała sprawa zbrodni katyńskiej. Kwestia ta była dla generała sprawą osobistą. Aktywnie wspierał działanie różnorodnych organizacji, między innymi Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, Związku Harcerstwa Polskiego poza granicami kraju. W 25 rocznicę bitwy o Monte Cassino gen. Anders powierzył polskiemu harcerstwu opiekę nad cmentarzem polskim na Monte Cassino.

Był założycielem i przez 11 lat przewodniczącym Polskiej Fundacji Kulturalnej. Z inicjatywy gen. Andersa, 14 maja 1953 r. reaktywowano działalność Polskiej Macierzy Szkolnej. Paryski Instytut Literacki i miesięcznik „Kultura” stanowiły kontynuację Instytutu Literackiego utworzonego w Rzymie na rozkaz gen. Andersa wydany 28 maja 1946 r. Generał był doskonałym mówcą. W warunkach tak intensywnej pracy na emigracji nie miał czasu, aby pisać. Pozostawił też po sobie wielokrotnie wznawiane na emigracji wspomnienia „Bez ostatniego rozdziału. Wspomnienia z lat 1939-1946”. Był także autorem wstępu do wielokrotnie wznawianej, opracowanej przez Józefa Mickiewicza, dokumentalnej monografii zbrodni katyńskiej „Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów”, która po raz pierwszy została opublikowana w Londynie w 1948 r.

Generał Władysław Anders zmarł w nocy z 11 na 12 maja 1970 r., w dwudziestą piątą rocznicę bitwy o Monte Cassino, w szpitalu w Londynie. Zgodnie z jego wolą został pochowany na polskim cmentarzu wojennym na Monte Cassino.

11 czerwca 1925 r. płk SG Władysław Anders zawarł związek małżeński z Ireną Pruszyńską z Jordan-Krakowskich. Z małżeństwa tego narodziło się dwoje dzieci: Hanna i Jerzy. Dodać również należy, że syn żony generała z jej pierwszego małżeństwa Maciej Pruszyński, absolwent Korpusu Kadetów nr 1 we Lwowie, w 1937 r. ukończył Szkołę Podchorążych Kawalerii Centrum Wyszkożenia Kawalerii w Grudziądzu (XIV promocja, rocznik 1935-1937) z lokatą 11 i jako podporucznik otrzymał przydział do 15. Pułku ułanów Poznańskich.

Gen. Anders zdołał sprowadzić z okupowanej przez wojska sowieckie Polski swą żonę wraz z synem, córką i zięciem, niestety małżeństwo Andersów nie przetrwało próby czasu. Generał w 1944 r. związał się z Ireną Renatą Jarosiewicz (używającą pseudonimu artystycznego Renata Bogdańska), a 6 maja 1948 r., po uzyskaniu rozwodu, zawarł z nią związek małżeński. W 1950 r. z tego związku przyszła na świat Anna Maria Anders.

Bibliografia

J. Englert, B. Polak, M. Polak, Generał Władysław Anders (11 VIII 1892-12 V 1970), Londyn-Leszno 2012 (tamże bibliografia);

Autor wpisu

Bogusław Polak